

Pravdivost ve filosofii

Základní otázkou specificky filosofickou je souvislost mezi myšlenkovou výbavou a tím, čeho se chápe a čemu se také dává k dispozici a do služeb. Zcela chybná je představa, že zkušeností a poznáním věcí dojdeme k rozhodnutí o tom, které pojmy a která pojetí jsou správná. Naše zkušenost a naše poznávání totiž záleží na povaze našeho přístupu ke skutečnosti a na povaze myšlenkových prostředků, jimiž se pokoušíme onu skutečnost, s níž jsme se setkali a s níž se třeba i často (někdy však naopak zcela výjimečně) setkáváme, uchopit a pochopit, porozumět jí. Myšlenkovou výbavu nám nikdy sama skutečnost nepodává a neposkytuje; a není tomu ani tak, jak chtěl Kant, aby nám totiž alespoň ta základní myšlenková výbava byla dána bez našeho přičinění, apriorně. Musíme přijmout svou situaci myslících lidí, kteří si své myšlenkové prostředky a svou myšlenkovou výbavu musí ustavit nebo pořídit sami, tj. tak, že si je sami vymyslí, anebo že přijmou a napodobí to, co vymysleli druzí. Pro filosofii vnitřně nutným postulátem je však pravdivost resp. pravost onoho myšlenkového uchopení skutečnosti. Filosof se nemůže a nesmí spokojit s tím, že s určitým pojmovým aparátem a s určitými koncepcemi lze uspokojivě pracovat a že se to v praxi osvědčuje. To může stačit technikovi a snad i vědci (neboť dnešní věda je ovládána technikou a přes techniku obvykle politikou a managementem), ale filosof musí trvat na tom, aby mezi jeho porozuměním skutečnosti a skutečností samotnou byl vztah, který lze právem nazvat „pravým“. Podle velmi dávné tradice bývá tento vztah někdy charakterizován jako „shoda“, ale podrobnější rozbor snadno prokáže, do jaké míry to je problematické.

(29. 8. 1991)

(Praha, 910829-1.)